

George Alan Forbes en konvooi PQ-16

Het verhaal achter de 213^e ontvanger van de De Ruyter-medaille

Wanneer we aan de Tweede Wereldoorlog denken, treedt de Nederlandse koopvaardij zelden op de voorgrond. Toch woog haar bijdrage fundamenteel mee in de geallieerde oorlogsvoering en waren haar offers immens: wereldwijd verloren duizenden zeelieden hun leven. De Nederlandse koopvaardij telde destijds rond de 32.000 zeelieden, waarvan meer dan 40% niet-Nederlands was. Vechtend tegen de vijand en de elementen bevoeren deze bemanningen de moeilijkste zeeroutes ter wereld.¹

Een van de meest riskante missies was het bevoorraden van Moermansk in de Barentszee. Deze havenstad was één van de bevoorradingsknooppunten voor de Sovjet-Unie om haar oorlogsinspanningen te kunnen volhouden, maar de scheepvaarroute erheen stond voortdurend bloot aan Duitse aanvallen.² George Alan Forbes, inmiddels honderd-een jaar oud, behoort tot de laatste nog in leven zijnde deelnemers en getuigen van deze barre tochten om de Noordkaap. Als erkenning voor zijn inspanningen ten dienste van de Nederlandse koopvaardij en meer specifiek zijn inzet tijdens het de beruchte vaart van konvooi PQ-16 in 1942 naar Moermansk, ontving hij op 18 december jl. in Lynnwood, Verenigde Staten, een bijzondere onderscheiding. Te weten de De Ruytermedaille, die hem werd uitgereikt door de Nederlandse consul-generaal in San Francisco Theo Peters en namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat Robert Tieman. Aanwezig waren onder andere kapitein-ter-zee Erik Jan Looman,

marineattaché in Washington, Hubert Nijgh, voorzitter van Stichting Koopvaardijpersoneel 1940-1945 en Willem Schonenberg, bestuurslid van Stichting Libertyship NL, evenals familieleden en vrienden van Forbes.

De Ruytermedaille

De voorgaande keer dat een uitreiking van de De Ruytermedaille plaatsvond was in 2023. Het ereteken wordt toegekend aan zeelieden – al dan niet van Nederlandse nationaliteit, zoals schippers, stuurlieden en overige bemanningsleden van koopvaardij- en vissersschepen – of aan overige personen die zich verdienstelijk maakten voor de Nederlandse scheepvaart. Op 23 maart 1907 stelde koningin Wilhelmina per Koninklijk Besluit nr. 1 deze De Ruytermedaille in, ter gelegenheid van de 300^e geboortedag van Nederlandse beroemdste admiraal, Michiel Adriaanszoon de Ruyter.³ Ook personeel van de Koninklijke Marine is in het verleden herhaaldelijk met deze onderscheiding gedecoreerd, waaronder luitenant-ter-zee der 1e klasse Jan

LEES VERDER →

→ Portretfoto van leerling-stuurman Forbes (privé-archief)

→ Uitreiking van de De Ruytermedaille op 18 december 2025 in Lynnwood. Van links naar rechts: de heer Schonenberg, consul-generaal Peters, de heer Forbes, KTZ Looman en de heer Nijgh. Forbes' witte baret geeft aan dat hij heeft deelgenomen aan de arctische konvooien tijdens WO2 (foto: G. McKenzie)

■ Forbes behoort tot de laatste nog in leven zijnde deelnemers en getuigen van deze barre tochten om de Noordkaap

Hendrik van de Weijer voor zijn inzet midden 20^e eeuw tegen het mijnnegevaar op zee.⁴

George Alan Forbes

George Alan Forbes is de 213^e ontvanger van de De Ruytermedaille.⁵ Hij zag op 6 januari 1925 te Wigan, Groot-Brittannië het levenslicht. Tijdens de ceremonie hielden consul-generaal Peters, KTZ Looman en de heer Nijgh toespraken waarin zij terugkeken op het tijdperk waarin Forbes, zo'n acht decennia geleden, diende en stonden zij stil bij zijn stille heldhaftige houding die destijds mede bijdroeg aan de overwinning van de geallieerden. Zijn buitengewone oorlogsverhaal begon als tiener: hij meldde zich vrijwillig als leerling-stuurman en kanonnier aan boord van het in Nederland geregistreerde stoomvrachtschip *Pieter de Hoogh*. Op 13 maart 1942 arriveerde Forbes in het Britse Hull en minder dan twee maanden later, op 21 mei, vertrok hij met het konvooi PQ-16 naar Moermansk.⁶ PQ stond voor de konvooien vanuit IJsland naar de Sov-

jet-Unie in de periode augustus 1941 – september 1942. De terugkerende konvooien kregen de aanduiding QP.⁷ Deze arctische konvooien vormden een van de levenslijnen van de geallieerde strategie, omdat ze een constante stroom van oorlogsmateriaal – onder meer vliegtuigen, tanks en munitie – aan de Sovjet-Unie leverden. Er moest namelijk worden gezorgd dat de Sovjets hun strijd tegen de nazi's konden volhouden.⁸ Forbes' deelname maakte hem een radertje binnen de hierboven genoemde cruciale geallieerde strategie.

Konvooi PQ-16

Het konvooi PQ-16 omvatte 35 schepen, tot dan toe het grootste Moermansk-konvooi en werd begeleid door diverse marineschepen. De *Pieter de Hoogh* onder gezagvoerder H. Stuy, was het enige Nederlandse vaartuig van deze groep schepen. Het had een displacement van 10.170 ton, was *strengthened for ice* en telde als bewapening twee 20 mm Oerlikon-kanonnen, vier Marlin-machinegeweren en een 10,5 cm-kanon, gemonteerd op de achtersteven.⁹

De eerste dagen dat het konvooi op Moermansk koerste waren gehuld in dichte mist. Op 25 mei klaarde het weer op, en het eerste vijandelijke vliegtuig werd gesignaleerd. Onmiddellijk werden alle stukken van het afweergeschut bezet en de waarnemers geplaatst. Die avond begon om 18.45 uur de eerste aanval, die tot middernacht voortduurde. Duitse duikbommenwerpers voerden aanvallen uit, in golven van acht tot tien vliegtuigen, waarbij de bommen in clusters van twee tot vier werden losgelaten. Gedurende zes dagen, van 25 tot en met 30 mei, had het konvooi flink te lijden van dagelijkse dreiging door Duitse vliegtuigen, onderzeeboten en mijnen. De *Pieter de Hoogh* had het zwaar, maar de bemanning vocht moedig terug en meldde zelfs het neerschieten van twee Duitse vliegtuigen.¹⁰ Tweede officier van de *Pieter de Hoogh*, L. van Beusekom schreef het volgende over de aanvallen:

■ ‘Het was de hel’

‘Dit is de finishing touch. Tien vliegtuigen kwamen weer over onze kolommen in groepen van vijf. Het leek wel of ze ons schip eruit moesten hebben. De gunner achter het Oerlikon-geschut wachtte tot ze binnen range waren, bijgestaan door de gunners bij de Marlins en gaf hun onze laatste pillen. Wij zagen duidelijk een vliegtuig bij de eerste burst getroffen worden en afzwenken. We hoorden tegelijkertijd de bommen weer fluiten, ze waren van verschillend formaat. Grote ontploffingen en waterzuilen deden het schip geweldig schokken en velen van ons voelden zelfs de blast, doch weer geen enkele voltreffer (...)’¹¹

Moermansk

Het konvooi kwam steeds dichter bij Moermansk. Aan de horizon verschenen twee Sovjet-jachtvliegtuigen die de schepen moesten beschermen. Deze bescherming werd de daaropvolgende twee dagen versterkt – op 29 en 30 mei. Af en toe lanceerden Duitse vliegtuigen aanvallen en lieten ze hun bommen van grote hoogte vallen. Uitgeput maar volhardend en met de Nederlandse driekleur in de mast, kwam de bemanning uiteindelijk aan in Moermansk. Circa 80% van de koopvaardischepen van dit konvooi bereikte hun bestemming.¹² Forbes beschreef de reis kort maar krachtig: *it was hell*.

De *Pieter de Hoogh* verbleef vier weken in Moermansk. Tijdens het verblijf kwam hofmeester Johannes Marinus Terlaak door verwondingen aan zijn hoofd op 20 juni om het leven. Op 13 juni 1942, als de stad door Duitse vliegtuigen wordt gebombardeerd, raakt hij, tijdens het lossen van het schip, door een splinter gewond aan zijn hoofd. Terlaak kreeg zijn laatste rustplaats op de Britse begraafplaats te Moermansk. Zijn uitvaart werd bijgewoond door twee Britse officieren.¹³

→ Het vrachtschip *Pieter de Hoogh*, uitgerust met oorlogsmateriaal en geschilderd in de grijze oorlogskleuren vertrekt op 1 september 1942 van New York naar Cape Cod Bay. Forbes is dan aan boord van het schip (collectie NIMH)

George Alan Forbes en konvooi PQ-16

NAME		<i>FORBES</i>		ADD. IN HOEL.		<i>LANCASHIRE</i>		RELIGION		<i>C.F.E.</i>		No.		<i>754035</i>			
<i>George Alan</i>						<i>cob. Thicknesse:</i>						CIVIC STATUS		MODEL A IN BOOK:		ORIS COMPANY	
<i>Wigan BORN 9/20</i>						<i>Boach: Hill Wigan</i>						<i>SINGLE</i>		No. <i>F</i>		No.	
NEXT OF KIN <i>mother R. Forbes</i>								TICKET OR OCCUPATION		NATIONALITY <i>British</i>		ALLOTMENT: <i>O.D.L.</i> PER					
										LONG VOY ALLOWANCE <i>15-1-54</i>		BENEFICIARY					

SHIP	COMP.	FROM	TO	ENGAGED AS	WAGES	PERC.	CONDUCT	REMARKS AND SHORE ADDRESS
<i>P.de. Hoogh: N.S.T.C.</i>		<i>13.4.42</i>	<i>4.2.43</i>	<i>atpps.</i>	<i>f140 - f155.</i>			<i>Ashore</i>
<i>STAD NAASLU'S H.N.C.</i>		<i>4.2.43</i>	<i>14.5.43</i>		<i>14.59 + f10</i>			<i>R.A.S. 1st. Ldn NY 17/1244 8332</i>
<i>Veteran</i>	<i>16ely:</i>	<i>26.10.44</i>	<i>26/10.44</i>	<i>ons.</i>				<i>Lt.Hq. Lpn 30/04 1676</i>
								<i>Lt.Hq. Lpn NY 3rd 44 3690/3676</i>
								<i>STD. 352 x 19 17/12</i>

→ Persoonskaart van leerling-stuurman Forbes (Collectie 159 LOCK - NIMH)

Op 27 juni 1942 vertrok de *Pieter de Hoogh* uit Moermansk in konvooi richting Groot-Brittannië. Bijna de hele reis verliep in dichte mist. Toen enkele keren de lucht opklaarde, werden Duitse vliegtuigen gespot, maar aanvallen bleven uit. Op 8 juli bereikt het schip behouden Loch Ewe.¹⁴ De Britse admiraal Harold Martin Burrough, aangesteld bij de Home Fleet, gaf achteraf commentaar over het konvooi PQ-16: De vuurdiscipline van het konvooi en de escorts was uitstekend en er werd prijzenswaardig terughoudendheid getoond in het belang van het behoud van munitie, maar wanneer de situatie daarom vroeg, werd er zeer zwaar en accuraat gevuurd.¹⁵

Forbes' latere reizen

Forbes heeft naderhand met de *Pieter de Hoogh* nog reizen gemaakt naar onder meer New York, Halifax, Belfast, Boston en eindigde zijn avontuur, waar hij ooit met het schip begon, in Hull. Van 4 februari tot en met 14 mei 1943 was hij – zoals aangegeven op zijn persoonskaart – aan wal en daarna stapte hij in Cardiff op het stoomschip *Stad Maassluis* en bleef hij tot en met 25 oktober 1944 voor de Nederlanders varen.¹⁶

Een medaille van grote symbolische waarde

De uitreiking kwam voor Forbes als een totale verrassing. Het feit dat een van de laatst levende koopvaardijveteranen die in WOII onder de Nederlandse vlag heeft gevaren, in 2025 werd gelauwerd met een medaille vernoemd naar admiraal Michiel de Ruyter – een officier die zowel in dienst stond van de staat als van reders – is van buitengewoon symbolische waarde. Het vormt een belangrijke mijlpaal in de erkenning van de Nederlandse koopvaardij in oorlogstijd, een rol die vaak in de schaduw blijft van bekendere militaire gebeurtenissen. En dat terwijl de Nederlandse koopvaardij met onvermoeibare inzet en talloze offers randvoorwaardelijk was voor de geallieerde inspanningen. De verdiensten van Forbes zijn dan ook een levend bewijs van een ode aan alle betrokkenen van de koopvaardij die bijdroegen aan de overwinning. Zij hielden koers!

Anne Beckers is Senior Informatiespecialist bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag.

Noten

- 1 Bons, W., 'De koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog', *Gens Nostra* nr. 3 (2020) pp. 146-163, aldaar p. 146 en p. 150; zie ook: <https://www.koopvaardijpersoneel40-45.nl/nl/>
- 2 Bezemer, K.W.L., *Geschiedenis van de Nederlandse koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog, deel 2* (1987 Amsterdam; 2^e druk) 749-771; Bons, 'De koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog', aldaar p. 149; Vaassen, J.J., *De Murmansk convooi gedurende de Tweede Wereldoorlog* (1972 z.p.), 9-11.
- 3 Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0047441/2022-11-09> & <https://www.onderscheidingen.nl/nl/medailles/verdiensete/r.html> en: Boer, F.P., ir. drs., *Honderd jaar De Ruytermedaille 1907 tot 2007* (Den Haag 2007) 11-22;
- 4 Boer, *Honderd jaar De Ruytermedaille*, 130-132.
- 5 Zie: <https://www.telegraaf.nl/binnenland/medaille-voor-100-jarige-amerikaan-voor-heldendaden-op-nederlandse-schepen/114546060.html>
- 6 Zie: <https://proxy.archieven.nl/2231/3BA64834C4F94CD3ABE4B2C5486722CF> & <https://proxy.archieven.nl/0/0FA7320BB6B2432CBD0FC82DC81C5255> & <https://databank.koopvaardijpersoneel40-45.nl/ship/view?id=760>
- 7 Vaassen, *De Murmansk convooi gedurende de Tweede Wereldoorlog*, 9-11; Bezemer, *Geschiedenis van de Nederlandse koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog*, 749-771.
- 8 Bezemer, *Geschiedenis van de Nederlandse koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog*, 749-753.
- 9 Zie: <https://proxy.archieven.nl/0/E39923BE92B44770B4E53DB-BE0609E7B> & <https://proxy.archieven.nl/0/DFCE6CA5EBC-64622BD210263DC55D923>
- 10 Zie: <https://proxy.archieven.nl/0/E39923BE92B44770B4E53DB-BE0609E7B> & <https://databank.koopvaardijpersoneel40-45.nl/ship/view?id=760>
- 11 Zie: <https://proxy.archieven.nl/0/E39923BE92B44770B4E53DB-BE0609E7B>
- 12 Idem
- 13 Zie: https://www.nationaalarchief.nl/onderzoek/archief/2.19.255.01/invnrr/152953A/file/NL-HaNA_2.19.255.01_152953A_0001 & <https://proxy.archieven.nl/2231/5E463FA940AD467A8AA51D0BB17576C8> & <https://proxy.archieven.nl/0/E39923BE92B44770B4E53DBBEB0609E7B>
- 14 Zie: <https://proxy.archieven.nl/0/E39923BE92B44770B4E53DB-BE0609E7B>
- 15 Idem
- 16 Zie: <https://proxy.archieven.nl/2231/3BA64834C4F94CD3ABE4B2C5486722CF> & <https://proxy.archieven.nl/2231/721837516E4B4007B5A157C1FA142737> & <https://proxy.archieven.nl/2231/DFCE-6CA5EBC64622BD210263DC55D923>